

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อาชีพหลักของคนไทยคืออาชีพเกษตรกรรม ซึ่งมีความหมายรวมถึงอาชีพการปลูกพืชและการเลี้ยงสัตว์ ในการประกอบอาชีพนี้เกษตรกรจะดำเนินการทั้งการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ควบคู่กันไป ทั้งนี้เนื่องจากเป็นกิจกรรมการผลิตที่เกื้อหนุนกันอยู่เสมอ สำหรับอาชีพการเลี้ยงสัตว์นั้นเกษตรกรจะมีความผูกพันกับผู้เลี้ยงเป็นอย่างมาก กล่าวคือผู้เลี้ยงสามารถใช้ประโยชน์จากการเลี้ยงสัตว์ได้หลายอย่าง อาทิ เพื่อใช้ในการบริโภคภายในครัวเรือนโดยใช้ผลผลิตเนื้อ นม ไข่ จากสัตว์ที่เลี้ยงไว้ และผู้เลี้ยงสามารถใช้ประโยชน์จากแรงงานของสัตว์ที่เลี้ยงในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเตรียมการปลูกพืช การขนย้ายหรือขนส่งสิ่งของต่าง ๆ โดยมีการใช้แรงงานจาก วัว ควาย ม้า ช้าง เป็นต้น และนอกจากนี้แล้วมูลสัตว์ที่เลี้ยงไว้ยังเป็นประโยชน์แก่พืชที่เรียกว่า ปุ๋ย หรืออาหารพืชที่มีราคาถูกและคุณภาพดีเยี่ยมอีกด้วย รวมทั้งปัจจุบันสามารถนำมูลสัตว์ไปใช้ในการทำก๊าซชีวภาพเพื่อประโยชน์ใช้สอยในครัวเรือนได้อีก การเลี้ยงสัตว์นอกจากจะใช้ในการบริโภคภายในครัวเรือนแล้วยังสามารถที่จะเป็นอุตสาหกรรมส่งออก โดยการแปรรูปและชำแหละ อันส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการเลี้ยงสัตว์ออกไปจากเดิม คือจากที่เคยเลี้ยงเพื่อการบริโภคและใช้สอยในครัวเรือน กลายมาเป็นการเลี้ยงสัตว์เพื่อการค้าและส่งออกมากกว่า มีการเลี้ยงเป็นจำนวนมากขึ้น มีการใช้ยาป้องกันและรักษาโรค ตลอดจนปัจจัยอื่น ๆ เพื่อผลสำเร็จของการเลี้ยง

จากภาวะการณ์การเลี้ยงสัตว์ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ทำให้หน่วยงานของรัฐจำเป็นต้องจะต้องรับเร่งดำเนินการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ให้มากยิ่งขึ้น โดยการส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงโคพันธุ์ดีอย่างจริงจัง สนับสนุนช่วยเหลือด้านเงินทุนและพื้นที่เลี้ยง ให้ความมั่นใจในตลาดโค ป้องกันโรคระบาดและต้องเผยแพร่ความรู้วิชาการผลิตโคให้ถึงมือ

เกษตรกรอย่างทั่วถึง (จรรยา 2531 : 5-6) สำหรับสัตว์ที่ได้รับการส่งเสริมนั้นมักจะ
 เป็นไปตามความต้องการของตลาดทั้งในและนอกประเทศ ซึ่งมีทั้งประเภทให้ผลผลิตเนื้อ
 นม ใช้ ตลอดจนจนผลพลอยได้อื่น ๆ จากผลิตภัณฑ์สัตว์ โคหรือวัวก็เป็นสัตว์ประเภทหนึ่งที่ได้
 รับการส่งเสริมให้เลี้ยงมาก โดยเฉพาะในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเป็นภาคที่มีผล
 ผลิตทางเกษตรประเภทนี้ค่อนข้างน้อยมากเมื่อเทียบกับผลผลิตที่ได้จากภาคอื่น ๆ และจังหวัด
 นครราชสีมาเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีการเลี้ยงโคเนื้อในทุกอำเภอ
 ของจังหวัด แต่จะมีการเลี้ยงมากที่สุด ในเขตของอำเภอด่านขุนทด ซึ่งมีรูปแบบการเลี้ยง
 แบบชาวบ้านและได้รับความรู้โดยความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่หน่วยราชการต่าง ๆ ที่
 เกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน เช่น การให้บริการฉีดวัคซีน การให้บริการผสมเทียม การให้
 ความรู้คำแนะนำในเรื่องการเลี้ยง การเตรียมหรือแปรรูปอาหารในช่วงฤดูแล้ง เป็นต้น
 ปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่าเขตอำเภอด่านขุนทดเป็นอำเภอหนึ่งที่ประสบผลสำเร็จในการเลี้ยง
 โคเนื้อ

จากการที่หน่วยราชการต่าง ๆ ได้ให้ความสำคัญต่อการเลี้ยงโคเนื้อและได้มี
 การส่งเสริมให้มีการเลี้ยงอย่างจริงจังในเขตอำเภอด่านขุนทดนั้น เพื่อให้เกษตรกรผู้
 เลี้ยงโคเนื้อได้มีรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการผลิตทางการเกษตรประเภทนี้ ไร่มันสำปะหลังแต่เพียง
 อย่างเดียว อีกทั้งยังเป็นการใช้แรงงานที่มีอยู่ในแต่ละครัวเรือนอย่างเต็มที่ เนื่องจาก
 ระยะเวลาในการปลูกมันสำปะหลังถึงเก็บเกี่ยวนั้นยังมีช่วงเวลาที่ว่างมากเป็นการใช้แรง
 งานอย่างคุ้มค่าและจากการที่หน่วยราชการต่าง ๆ ประสบผลสำเร็จในการส่งเสริมการ
 เลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา ทำให้เกิดการศึกษาดูงานถึงปัจจัย
 ที่มีผลต่อความสำเร็จในการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ ในพื้นที่อำเภอด่านขุนทด ทั้งนี้เนื่อง
 จากมิได้เคยมีการศึกษาดูงานถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในท้องที่ดังกล่าวนี้มาก่อน จึงเห็น
 ควรที่จะทำการศึกษาเพื่อจะได้ทราบข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่
 หน่วยราชการ รวมทั้งให้ผู้บริหารงานระดับต่าง ๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับทราบถึง
 ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จรวมทั้งปัญหา-อุปสรรค หรือข้อบกพร่องที่ควรแก้ไขเพื่อจะได้ปรับ
 ประสิทธิภาพส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อในท้องที่ทั่วๆไปและในท้องที่อื่น ๆ ตลอดจนถึงการปรับปรุง
 วิธีการ แนวนโยบายส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการต่าง ๆ ที่
 เกี่ยวข้องด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านอื่น ๆ ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ
2. เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยอื่น ๆ กับการสำเร็จในการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร
3. เพื่อค้นหาปัญหาและความต้องการของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ เขตอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จในการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา
2. สามารถนำผลที่ได้ไปเป็นแนวทางในการวางแผนปรับปรุงงานส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ
3. จะเป็นประโยชน์แก่นักวิจัย นักวางแผน ผู้สนใจโดยทั่วไปและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ

สมมติฐานของการวิจัย

ความสำเร็จในการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม มีความสัมพันธ์กับ

1. ขนาดของพื้นที่ทำกิน ในการปลูกพืชไร่
2. ขนาดของแรงงานในครอบครัว
3. ระดับการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริม
4. ความรู้เกี่ยวกับภาวะราคาซื้อขายของโคเนื้อที่ทันเหตุการณ์

5. รายได้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ
6. จำนวนโคที่เลี้ยง
7. สิ้นเชื่อจากแหล่งสินเชื่อต่าง ๆ
8. อายุ
9. ตำแหน่งทางสังคม
10. การติดต่อกับชุมชนอื่น ๆ
11. การเข้ารับการฝึกอบรมด้านการเกษตรอื่น ๆ
12. การมีส่วนร่วมในกิจการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ
13. การรับฟังข่าวสารทางการเกษตร

ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ ในเขตพื้นที่อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา โดยการสัมภาษณ์ใช้คำถามแบบปลายเปิดและปลายปิด เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและปัจจัยอื่น ๆ กับความสำเร็จในการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร ปัญหาและความต้องการของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ โดยที่

1. การศึกษารั้จะศึกษาเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2533-2534
2. ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ในเขตพื้นที่อำเภอ

ด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา

3. ตัวแปรที่นำมาศึกษามี 2 ประเภท คือ
  - 3.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ทั้งหมด 12 ปัจจัย

ประกอบด้วย

1.1 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมมี 8 ปัจจัย ได้แก่

1. รายได้
2. จำนวนโคที่เลี้ยง
3. แรงงานในครัวเรือน

4. สินเชื่อจากแหล่งสินเชื่อต่าง ๆ

5. อายุ

6. ตำแหน่งทางสังคม

7. ประสบการณ์ในการเลี้ยงโค

8. เพศ

1.2 ปัจจัยด้านอื่น ๆ มี 6 ปัจจัย ได้แก่

1. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่

2. การติดต่อกับชุมชนอื่น ๆ

3. การเข้ารับการศึกษาอบรมด้านการเลี้ยงโคเนื้อและการเกษตรอื่น ๆ

4. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อที่สำคัญ

5. การรับฟังข่าวสารทางด้านการเกษตร

6. ความรู้เรื่องตลาดโคเนื้อ

3.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ลักษณะการยอมรับงานส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่หน่วยราชการ มี 13 ลักษณะ ดังนี้

1. พันธุ์

2. การให้อาหาร

3. การใช้ยาป้องกันและรักษาโรค

4. แหล่งของพันธุ์

5. การใช้อาหารเสริมจำพวกแร่ธาตุ

6. แหล่งอาหาร (ทุ่งหญ้า)

7. การดูแลสุขภาพ

8. การผสมพันธุ์

9. การผสมเทียม

10. การตลาด (แหล่งจำหน่าย)

11. การทำฟางปรุแต่ง

12. สภาพโรงเรือน

นิยามศัพท์

1. วัวเนื้อหรือโคเนื้อ หมายถึง วัวหรือโคที่ให้ประโยชน์จากเนื้อเท่านั้น ไม่รวมถึงน้ำนมและผลิตภัณฑ์อื่น ๆ

2. เกษตรกรผู้เลี้ยง หมายถึง เกษตรกรผู้เลี้ยงวัวทั้งเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริม ในพื้นที่อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา เท่านั้น

3. เจ้าหน้าที่ส่งเสริม หมายถึง เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการบริการความรู้ทางการเกษตรแก่เกษตรกรผู้เลี้ยงวัว สังกัดกรมส่งเสริมการเกษตร ตลอดจนถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลที่ทำหน้าที่ให้บริการความรู้คำแนะนำและบริการผสมเทียมวัว ควาย ตลอดจนคำแนะนำในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อแก่เกษตรกรผู้เลี้ยงวัว สังกัดกองผสมเทียม กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

4. หน่วยราชการ หมายถึง ตัวแทนฝ่ายรัฐบาลที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการให้ความรู้และบริการแก่เกษตรกรผู้เลี้ยงวัวในท้องที่อำเภอด่านขุนทด เช่น เจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมการเกษตร เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ เจ้าหน้าที่ฝึกอบรมวิทยาลัยเกษตรกรรมนครราชสีมา

5. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ หมายถึง ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยอื่น ๆ ตามที่ระบุ

6. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สำคัญ หมายถึง ร่วมกิจกรรมการค้นคว้าปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา การตัดสินใจเลือกแนวทางแก้ไขปัญหาและวางแผน การปฏิบัติตามแผนงานที่วางไว้ ร่วมในการรับผลประโยชน์ การติดตามควบคุมและประเมินผล

7. ประเภทของอาชีพเกษตรกรรวม หมายถึง ประเภทของอาชีพเกษตรกรรวมที่เกษตรกรผู้เลี้ยงวัวทำอยู่ เช่น การปลูกพืชไร่ พืชสวน การเลี้ยงสัตว์ใหญ่ สัตว์เล็ก

8. การใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชน หมายถึง ลักษณะที่เกษตรกรผู้เลี้ยงวัวได้ใช้สื่อมวลชน ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วารสารและอื่น ๆ ในการแสวงหาความรู้ทางการเกษตร

9. ความสำเร็จ หมายถึง ภาวะที่เมื่อเกษตรกรยอมรับและปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม
10. กิจกรรมหมู่บ้าน หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นภายในหมู่บ้านของเกษตรกรผู้เลี้ยงโค และกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยคนในหมู่บ้านเอง และโดยคนนอกหมู่บ้าน เช่น การทำพิธีกรรมทางศาสนา การอบรมทางการเกษตร ฯลฯ
11. กิจกรรมส่งเสริมการเลี้ยงโค หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นโดยเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเอง และโดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการเลี้ยงโค เช่น การผสมเทียม การฉีดยาป้องกันโรค
12. ประสบการณ์การเลี้ยงโค หมายถึง การเคยหรือไม่เคยเลี้ยงโคมาก่อนของเกษตรกรผู้เลี้ยงโค ทั้งนี้รวมถึงการเลี้ยงที่เป็นของตนเองและการรับจ้างเลี้ยง
13. การใช้อาหารชั้น ในที่นี้หมายถึง รำละเอียดอย่างเดียว
14. เทคโนโลยี หมายถึง ผลงานวิจัยค้นคว้า วิทยาการหรือวิธีการใหม่ ๆ ที่ได้รับการทดสอบและพัฒนาแล้วสามารถนำไปปฏิบัติได้ผลจริง และเมื่อนำไปปฏิบัติแล้วสามารถก่อให้เกิดประโยชน์ได้
15. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ หมายถึง การได้พบปะกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรของกรมส่งเสริมการเกษตร เจ้าหน้าที่จากกรมปศุสัตว์ หรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานการเลี้ยงโคเนื้อ
16. การติดต่อกับชุมชนอื่น ๆ หมายถึง การได้เดินทางไปพบปะกับบุคคลต่าง ๆ ภายนอกชุมชนของตน เช่น หมู่บ้านอื่น ตำบลอื่น อำเภออื่น และจังหวัดอื่น ๆ